

Underlag vid hörande i Finans- och näringsutskottet om Ålands landskapsregerings budgetförslag för år 2025

Lotta Angergård, verksamhetsledare, Rädda Barnen på Åland

Budgetförslaget går att läsa i sin helhet på [lagtingets hemsida](#).

Ur stycke "Välmående barn och unga" sid 16

"Regeringen strävar till en balansering av ekonomin som inte bidrar till att de ekonomiska klyftorna växer. Åtgärderna riktas så att de inte drabbar de ekonomiskt mest utsatta grupperna eller barnfamiljer."

Ur stycke "Barnfamiljers ekonomi" sid 11

Från och med 2025 erhåller alla barnfamiljer ytterligare 50 euro per barn och år som direkt avdrag på beskattningen. För ensamförsörjare är beloppet 100 euro. I samband med revideringen av barnomsorgs- och grundskolelagen ses avgiftspolitik över i syfte att minska ekonomiska hinder för barn att delta i pedagogiskt arbete.

Underlagets bas är de frågor som lyftes fram i kallelsen till hörandet av FNU:

Rädda Barnens tankar gällande frysningen av studiestödet

Budgetförslag:

Minskat studiestöd i och med avgiftsfria gymnasiet, frysning av indexjusteringen.

Rädda Barnens kommentarer:

Föreningen lämnar in [remissvar](#) 25.11.2024, [barnkonsekvensanalysen](#) som gjorts lyfter fram studerandes synpunkter samt förslagets konsekvenser på barns rättigheter som landskapsregeringen bör noggrant avväga.

Planerna gällande studiestödet drabbar barnfamiljer, även om regeringens avsikt enligt regeringsprogrammet och budgetförslaget är att åtgärderna ska riktas så att de inte drabbar dem. Landskapsregeringen bör undvika nedskärningar som drabbar barn, i synnerhet de barn som redan lever i ekonomisk utsatthet.

- **Frysning av indexjustering** påverkar de studerande som redan lever i ekonomisk utsatthet i större utsträckning än andra, vilket går emot LR:s avsikt att rikta sparåtgärderna så att de inte drabbar de ekonomiskt mest utsatta grupperna eller barnfamiljer.
- **Minskning av studiestöd för boende hos föräldrar:** Vi rekommenderar kompensatoriska åtgärder för ekonomiskt utsatta studerande om studiestödet minskas. Barnkonsekvensanalysen visar att studerande med ekonomiska svårigheter är beroende av studiestödet för att täcka grundläggande behov som mat, transport, hygienprodukter, fritidsaktiviteter, kläder och medicin. Kompensatoriska åtgärder behövs för att säkerställa att studerande som lever i eller riskerar hamna i ekonomisk utsatthet fortsatt kan få sina grundläggande behov och rättigheter tillgodosedda och genomföra sina studier utan ytterligare hinder.

- Enligt förslaget minskar stödsumman för **ensamförsörjarfamiljer med låga inkomster med minst 40€/månad** när barnbidrag och ensamförsörjartillägg upphör vid 17-års ålder och barnet får minskat studiestöd enligt förslaget. Åland bör prioritera åtgärder för barn i ensamförsörjarfamiljer som löper störst risk för ekonomisk utsatthet.
- **Rädda Barnen rekommenderar en ordentlig utredning** om vilka stödformer som bäst minskar fattigdom och är mest kostnadseffektiva: universella stödformer eller behovsprövade stöd. Vore det t.ex. bättre att förlänga barnbidraget tills barnet fyller 18 år istället för studiestödet?

Rädda Barnens tankar gällande strykandet av fritidssedlar

Budgetförslagörslag:

51700 Paf-medel fritidssedel barn Budget år 2024: -1 000 000 €, Budget år 2025: 0 €

Rädda Barnens kommentarer

Konstaterar att strykandet av fritidssedlar sker utgående från informationen att de inte träffar rätt. Det nya förslaget för användningen av medlen som tidigare reserverats till fritidssedlar har nu fokus på efter-skolanverksamheten vilket också är bra. Vikten av att säkerställa att det finns resurser, kompetens m.m. i kommunen att tillgodose sig detta stöd så att barnen får ta del av medlen (eg verksamheten) oavsett kommunens kapacitet.

Vikten av att säkerställa **alla** barns möjlighet till fritidsaktiviteter, oavsett familjens ekonomi, vilken kommun barnet bor i, var i kommunen barnet bor m.m. Hur kan Åland jobba för att stödja barnfamiljer med särskilt fokus på barns fritid. I dag finns följande vägar:

- Rädda Barnens barnfond (finansieras genom insamlade medel. Inget direkt Paf-stöd ges, men alla insamlade medel till barnfonden går oavkortat till stöd då verksamhetsledares arbete finansieras med Paf-medel och styrelsen bidrar med ideellt arbete. Under år 2024 fick Rädda Barnen extra stöd från föreningen KRAN rf för att stödja barns fritid.
- KST genom kompletterande utkomststöd eller som insats inom barnskyddet. Rädda Barnen har ingen kännedom om hur ofta fritidsverksamhet får understöd.
- Föreningarna själva säkerställer "friplatser" eller är lyhörda för familjers ekonomiska situation. Många föreningar har också möjlighet att arbeta av avgifter vilket är bra även om det kan vara en utmaning.

Risken när tröskeln för att delta i fritidsaktiviteten ökar (pengar, föräldrarnärvaro m.m.) är att barnen inte vill gå. Denna utmaning har i olika omgångar diskuterats med Ålands idrott och LR i formella möten och utbildningar (High five). Hur hittar vi en lösning?

Om fritid från Rädda Barnens valprogram:

- Säkerställ möjlighet för alla barn att delta i minst en fritidsaktivitet enligt barnets eget intresse.

Barn som lever i ekonomisk utsatthet riskerar att stå utanför organiserad fritidsverksamhet. ÅSUBs studie om ekonomisk utsatthet i barnfamiljer visar på utmaningen att klara av kostnaderna för barnens fritidsaktiviteter, särskilt för lite större barn. Trots samhällstöd till föreningar genom bland annat Paf-medel blir kostnaderna för tränings- eller deltagaravgifter, medlemskap, utrustning, resor m.m. för höga, vilket innebär att alla barn inte kan delta i fritidsaktiviteter som de önskar på grund av familjens ekonomiska situation.

Statistik Hälsa i skolan 2023:

- Ca en femtedel (21%) av unga i åk 8-9 på Åland **anser att de hobbyer som intresserar är för dyra** (nästan samma siffra i hela Finland 22,7%).¹
- Endast 40% av unga i åk 8-9 på Åland anser att det ordnas intressanta fritidsaktiviteter för ungdomar i boendområdet (dock siffran i hela landet är även lägre 31,8%). Skillnad mellan Mariehamn och Finström, siffran mycket lägre i Finström. (Mariehamn 45, Jomala 41,1, Finström 32).
- Nästan en tredjedel (30%) av unga i åk 8-9 på Åland **anser att lämpliga platser för hobbyer som passar en ligger för långt borta**. Skillnad mellan olika kommuner, fler unga i Finström som anser att hobbyerna är för långt borta än i Mariehamn (Mariehamn 24,3, Jomala 30,8, Finström 35,7).

Enligt Barns och ungdomars motions- och idrottsvanor i Finland (LIITU) -studien 2018, grundskolebarn på Åland åk 1-9:

- Som det vanligaste hindret för idrott uppgavs **avsaknad av intressanta idrottsgrenar i närheten av hemmet** (61 %).
- Andra yttre faktorer som åländska barn och unga uppgav att hindrade dem från att motionera och idrotta var att det **i närheten av deras hem inte finns platser där man kan motionera eller idrotta** (45 %) och att **det är för dyrt att idrotta** (42 %).²

Rädda Barnens bild av hur barn & unga mår på Åland idag (Projektet "Barn och ungas välmående" är centralt i budgeten)

Budgetförslag:

Inom projektet "Barn och ungas hälsa och välmående" fokuseras under året på frågorna kring uppföljning av problematisk skolfrånvaro, en färdplan och finansieringsmodell gällande eventuell resursskola samt möjlighet till revidering av trestegsstödet.

Särskilda insatser planeras för att förbättra deras (barn och ungas?) välmående genom att höja kunskapsnivån och utveckla arbetsmodeller som kan stärka barns och ungas hälsa. En viktig del i detta arbete är att **förbereda en heltäckande ungdomsmottagning som ska erbjuda ett sammanhållet stöd för alla ungdomar**.

42000 Övriga hälso- och sjukvårdsuppgifter, verksamhet (RA)

Inkomster

Föreslås inkomster om 160.000 euro i form av penningautomatmedel för kostnader inom projektet "Barn och ungas hälsa och välmående" samt föreslås inkomster om 80.000 euro i form av penningautomatmedel för kostnader inom projektet "Styrning av kost och nutrition i landskapet".

Utgifter

Föreslås ett anslag om 25.000 euro där det ingår framtagande av beslutsunderlag, bedömningar samt utredningar i samband med ny lagstiftning. Föreslås 104.000 euro för fortsatt utredningsarbete, utvecklingsverksamhet, seminarier, utbildningar samt tillsatta och nya arbetsgrupper. Ett anslag om 35.000 euro där det ingår fortsatt implementering och uppföljning av Folkhälsostrategin för Åland 2023-2030 samt i samband med den främja fysisk aktivitet.

¹ https://public.tableau.com/shared/SQ8J4Z6NB?:display_count=n&:origin=viz_share_link

² Den senaste LIITU-rapporten för Åland som vi hittade var från år 2018 (men studien har gjorts även efter det så kanske finns nyare rapporter): <https://www.utbildning.ax/sites/default/files/media/liitu-rapporten.pdf>

Det 3,5-åriga utvecklingsprojektet "Barn och ungas välmående" och det 2-åriga projektet "Styrning av kost och nutrition" i landskapet pågår till maj 2026 och finansieras med penningautomatmedel. Med hänvisning till finansförvaltningslagen (2012:69, 6 §) förslås att momentet gottskrivas med dessa inkomster och belastas med motsvarande anslag (240.000 euro).

Rädda Barnens kommentarer:

Projektet barn och ungas hälsa och välmående projektledare Maarten Sengers är en person att höra i utskottet.

- Ungdomsmottagning välkomnas, men viktigt att samordna, involvera unga, NGOs och myndigheter.
- **Vikten av att se barnets egentliga behov. Organisera därefter. Inte vad organisationen själv tycker att de ska göra.**
- Ungas delaktighet centralt i arbetet med att förbereda ungdomsmottagning
- Barn och unga behöver vara kontinuerligt delaktiga inom hela projektet.

Ungdomsmottagning i relation till Lågtröskelmottagningen? Rädda Barnen har sänt en skrivelse till ÅHS gällande [lågtröskelmottagningen](#). Är förändringen av lågtröskelmottagningens personal och plats en del i arbetet för att kunna "docka" in i den tilltänkta strukturen kring ungdomsmottagningen?

Kom ihåg!

- Vikten av förebyggande och tidiga insatser till grupper som forskning visat tydligt har de största överriskerna för konsekvenser/ utsatthet för egen del pga sina erfarenheter. Barn som är anhöriga, [Ninni-barnen](#). Vi behöver upptäcka dem tidigt och ha stöd att erbjuda.
- Möjlighet till tidigt, professionellt och vid behov kontinuerligt stöd till alla barn och unga i behov av det i form av lågtröskelmottagning (ungdomsmottagning?).
- Tidigt stöd och barnskyddet (är kommunernas ansvar men): KST har livsavgörande viktig funktion för dessa barn. Inte att spara på!
- Använd rekommendationer från FN:s barnrättskommitté.

Om hälsa från Rädda Barnens valprogram (Tidiga och tillräckliga insatser):

- Tillgången till samtalsstöd, psykolog, vårdtjänster och psykosociala tjänster på olika nivåer säkerställs och väntetiderna förkortas.
- Tidiga insatser för barnfamiljer och stöd i föräldraskapet oavsett språk och bakgrund (rådgivning, familjecenter).
- Kamratstöd för barn. Erbjud stödgrupper för barn i utsatta situationer.
- Satsa på personal som arbetar med barn. Hållbar arbetssituation ger kontinuitet.
- Säkerställ resurser (tid och finansiering) till fortbildning och kompetensutveckling för vuxna som möter barn.

Rädda Barnens tankar kring implementeringen av barnomsorgens läroplan

Budgetförslag:

Fortsatt implementering av barnomsorgens läroplan, 30.000 euro

Enligt budgetförslag: Inledningsvis ändras den subjektiva rätten till barnomsorg. I början av 2025 kommer en arbetsgrupp att presentera förslag på lagändringar kring justering av den subjektiva rätten till barnomsorg.

Rädda Barnens kommentarer:

Rädda Barnens tidigare medskick 4.5.2022:

Rädda Barnen har tillsammans med andra åländska organisationer i [Civilsamhällets arbetsrapport om barns rättigheter på Åland](#) rekommenderat att: "Inför subjektiv rätt till småbarnspedagogik på Åland" (s. 66) Bakgrunden är Europeiska kommittén för sociala rättigheter fällande beslut från år 2020 till Finland om begränsningen av barns rätt till småbarnspedagogik.

Vi varmt välkomnar skrivningarna i lagförslaget under kapitel 4.6. Den subjektiva rätten till barnomsorg att "Även om Åland inte uttryckligen nämns i kommitténs beslut har Åland förbundet sig att följa den reviderade europeiska sociala stadgan och det finns skäl att granska begränsningarna i rätten till barnomsorg på Åland utgående från kommitténs slutsatser."

När det redan finns ett beslut från kommittén gällande begränsningarna i rätten till barnomsorg i Finland vore det onödigt att gå igenom ett klagomålsprocess gällande Åland för att få ett beslut där Åland uttryckligen nämns.

Vi välkomnar också skrivningarna i samma kapitel om att: "Landskapsregeringen anser att alla barn ska behandlas lika. Landskapsregeringen anser därför att rätten till barnomsorg ska utgå från barnet och inte från vårdnadshavarens samt att begränsningarna av den subjektiva rätten till barnomsorg ska slopas så att alla barn har samma rätt till daghemsverksamhet." Samt skrivningarna under Konsekvenser för barn och familjer om att: "De nu gällande bestämmelserna om rätten till daghemsverksamhet gör att barnen behandlas olika beroende på familjens socioekonomiska situation. Förslaget om att utöka den subjektiva rätten till barnomsorg ökar väsentligt likabehandlingen av barnen."

Detta ska samtidigt alltid ske utgående från det enskilda barnets bästa.

Vikten av att följa internationella avtal. Vad säger den juridiska kompetensen inom LR kring justeringar? En utvärdering kan inte ha ett förutbestämt utfall. Subjektiva rätten ingen nytt. [Q&A om subjektiva rätten till barnomsorg.](#)

Resurscentrer och insatser för barn med NPF. Hör NPF Åland eller Funktionsrätt Åland.

Rädda Barnens synpunkter på hur ÅOM bevakar de åländska barnens intressen

Budgetförslag:

Det föreslås inga ändringar gällande barnombudsmannens uppdrag.

"Under år 2025 beställs från ÅSUB en studie om upplevd diskriminering i det åländska samhället. Studien är i linje med 2 kap 3 § 2 punkten ombudsmannalagen som stadgar att myndigheten ska genomföra oberoende undersökningar och offentliggöra oberoende rapporter om diskriminering."

Rädda Barnens kommentarer:

Rädda Barnen har i vårt [valprogram](#) förslagit **mera resurser till Barnombudsmannen** med följande motivering:

Att trygga och främja barnets ställning och rättigheter kräver en aktiv barnombudsman på plats på Åland med kunskap om de åländska barnens förhållanden både utifrån den åländska juridiken och de upplevelser som barnen har i praktiken. Utgående från de resurser som myndigheten har bedrivs ett aktivt arbete även om dess uppdrag är större än vad tilldelningen av resurser är.

Rädda Barnens synpunkter på den expanderande hemundervisningen på Åland

Budgetförslag:

Utredningar inför revidering av barnomsorgs- och grundskolelagen påbörjas under år 2025. Vid nästa lagrevidering kommer särskilt fokus att läggas på träningsundervisningen, stöd för lärande och skolgång, **hemundervisning**, lärarnas administrativa arbete, fritidshemsverksamheten samt den subjektiva rätten till barnomsorg.

Rädda Barnens kommentarer:

År 2023 gav barnrättskommittén en rekommendation att Finland och Åland ska säkerställa resurser för **reglering och övervakning av hemundervisning** med målsättning att få bukt med ojämlikheter i utbildningssystemet.¹ Barns delaktighet är centralt när lagstiftningen gällande hemundervisning revideras.

Barn som Rädda Barnen har träffat har bl.a. önskat att hemundervisade barn ska få skolmaterial som alla andra skolelever får .

Det centrala är att hemundervisade barn får alla sina rättigheter tillgodosedda och att alla beslut som tas beaktar barnets bästa, dvs **barnkonsekvensanalys och barns delaktighet krävs när lagen revideras**. Barn ses generellt som en utsatt grupp.

År 2022 deltog Rädda Barnen i ett hörande med arbetsgrupp för utredning av hemundervisning på Åland. Kommentarer finns [här](#) (några saker har redan hänt, t.ex. centraliseringen av tillsynen).
